

На основу члана 28. став 7, члана 30. став 4, члана 33. став 6 и члана 36. Закона о банкама („Службени гласник РС“, број 107/2005 и 91/2010) и члана 15. став 1. Закона о Народној банци Србије („Службени гласник РС“, бр. 72/2003, 55/2004 и 44/2010), Извршни одбор Народне банке Србије доноси

О Д Л У К У О УПРАВЉАЊУ РИЗИЦИМА БАНКЕ

I. ОСНОВНЕ ОДРЕДБЕ

1. Овом одлуком прописују се ближи услови и начин идентификације, мерења и процене ризика којима је банка изложена у свом пословању, осим ризика усклађености пословања, као и управљање тим ризицима, укључујући и начин израчунавања појединачних показатеља пословања банке у вези са управљањем ризицима и ограничења која се односе на ризике.

2. Банка је у свом пословању нарочито изложена или може бити изложена следећим ризицима:

- 1) ризику ликвидности;
- 2) кредитном ризику, укључујући и резидуални ризик, ризик смањења вредности потраживања, ризик измирења/испоруке, као и ризик друге уговорне стране;
- 3) каматном ризику;
- 4) девизном ризику и осталим тржишним ризицима;
- 5) ризику концентрације, који посебно укључује ризике изложености банке према једном лицу или групи повезаних лица;
- 6) ризицима улагања банке;
- 7) ризицима који се односе на земљу порекла лица према коме је банка изложена (ризик земље);
- 8) оперативном ризику, који посебно укључује правни ризик.
- 9) ризику усклађености пословања банке,
- 9а) ризику од прања новца и финансирања тероризма;
- 10) стратешком ризику,
- 11) другим ризицима.

Ризици из ове тачке, у смислу ове одлуке, имају следеће значење:

---

¹ Одлуком о минималним стандардима управљања информационим системом финансијске институције („Службени гласник РС“, бр. 23/2013) утврђено је да тач. 17 и 18. и тач од 68. до 72. Одлуке о управљању ризицима банке престају да важе 1. јануара 2014. године.

1) резидуални ризик је могућност настанка негативних ефеката на финансијски резултат и капитал банке услед тога што су технике ублажавања кредитног ризика мање ефикасне него што се очекује или њихова примена недовољно утиче на умањење ризика којима је банка изложена;

2) ризик смањења вредности потраживања (*dilution risk*) јесте могућност настанка негативних ефеката на финансијски резултат и капитал банке по основу смањења вредности откупљених потраживања услед готовинских или неготовинских обавеза претходног повериоца према дужнику;

3) ризик измирења/испоруке је могућност настанка негативних ефеката на финансијски резултат и капитал банке по основу неизмирених трансакција или услед неизвршавања обавезе друге уговорне стране по трансакцијама слободне испоруке на уговорени датум измирења/испоруке (*due delivery date*);

4) ризик друге уговорне стране (*counterparty credit risk*) јесте могућност настанка негативних ефеката на финансијски резултат и капитал банке услед неизмирења обавезе друге уговорне стране у трансакцији пре коначног поравнања новчаних токова трансакције, односно измирења новчаних обавеза по тој трансакцији;

5) ризик усклађености пословања банке је могућност настанка негативних ефеката на финансијски резултат и капитал банке услед пропуштања усклађивања пословања са законом и другим прописом, стандардима пословања, процедурама о спречавању прања новца и финансирања тероризма и другим процедурама, као и с другим актима којима се уређује пословање банака, а посебно обухвата ризик од санкција регулаторног тела, ризик од финансијских губитака и репутациони ризик;

6) стратешки ризик је могућност настанка негативних ефеката на финансијски резултат или капитал банке услед непостојања одговарајућих политика и стратегија, те њиховог неадекватног спровођења, као и услед промена у окружењу у коме банка послује или изостанка одговарајућег реаговања банке на те промене;

7) правни ризик је ризик настанка негативних ефеката на финансијски резултат и капитал банке по основу судских или вансудских поступака у вези с пословањем банке (облигациони односи, радни односи и сл.).

II. УСПОСТАВЉАЊЕ СИСТЕМА УПРАВЉАЊА РИЗИЦИМА БАНКЕ

3. Банка је дужна да успостави свеобухватан и поуздан систем управљања ризицима, који је укључен у све њене пословне активности и који обезбеђује да ризични профил банке увек буде у складу с већ

утврђеном склоношћу ка ризицима, као и толеранцијом према ризицима. Систем управљања ризицима мора бити сразмеран природи, обиму и сложености пословања банке, односно њеном ризичном профилу.

Систем управљања ризицима се, у смислу става 1. ове тачке, сматра свеобухватним и поузданим ако банци омогућава да управља ризицима којима је изложена или може бити изложена по основу својих пословних активности.

Систем управљања ризицима се, у смислу става 1. ове тачке, сматра укљученим у све пословне активности банке ако банка сваку пословну одлуку којом преузима ризике (укључујући и услове под којима се уговарају поједине трансакције) доноси узимајући у обзир претходну процену запослених одговорних за управљање ризицима.

Под пословним активностима из става 1. ове тачке подразумевају се и активности које за рачун банке предузима треће лице (поверавање активности трећим лицима).

Ризичним профилем банке из става 1. ове тачке сматра се процена банке о структури и нивоима свих ризика којима је изложена или може бити изложена у свом пословању.

Склоношћу банке ка ризицима из става 1. ове тачке сматра се ниво ризика који банка намерава да преузме ради остваривања својих стратегија и политика, док се толеранцијом према ризицима из тог става сматра највиши прихватљиви ниво ризика. Банка је дужна да обезбеди да су њена склоност ка ризицима и њена толеранција према ризицима усклађене с периодом стратешког планирања банке.

4. Систем управљања ризицима обухвата:

- стратегију, политике и процедуре за управљање ризицима, односно за идентификовање, мерење, процену, праћење, контролу и ублажавање ризика и извештавање о њима;
- одговарајућу унутрашњу организацију, односно организациону структуру банке;
- ефективан и ефикасан процес управљања свим ризицима којима је банка изложена или може бити изложена у свом пословању;
- адекватан систем унутрашњих контрола;
- одговарајући информациони систем;
- адекватан процес интерне процене адекватности капитала.

Стратегија, политике и процедуре

5. Стратегију за управљање ризицима чини један или више докумената којима се уређује јединствено и доследно управљање ризицима банке на дугорочној основи и којима је одређен однос банке према ризицима којима је изложена или може бити изложена у свом пословању, укључујући и ризике који произлазе из макроекономског окружења у коме банка послује.

Стратегија за управљање ризицима треба да буде усклађена с пословном политиком и стратегијом банке.

6. Стратегија за управљање ризицима нарочито садржи:

- преглед и дефиниције свих ризика којима је банка изложена или може бити изложена;
- дугорочне циљеве утврђене пословном политиком и стратегијом банке, као и склоност ка ризицима одређену у складу с тим циљевима;
- основна начела преузимања ризика и управљања ризицима;
- основна начела процеса интерне процене адекватности капитала банке.

Банка је дужна да својом пословном политиком и стратегијом утврди дугорочне циљеве у вези с нивоом лоше активе банке.

Банка је дужна да стратегијом за управљање ризицима посебно утврди критеријуме за утврђивање лоше активе банке, основна начела управљања том активом, као и највиши прихватљиви ниво лоше активе банке.

Под лошом активом банке, у смислу ове одлуке, подразумевају се потраживања која је банка дужна да класификује у групу проблематичних потраживања банке у складу са одлуком којом се уређује класификација билансне активе и ванбилансних ставки банке.

Банка је дужна да стратегију за управљање ризицима периодично разматра и да је, по потреби, мења, а нарочито у случају значајнијих измена пословне политике и стратегије банке, односно промена у макроекономском окружењу у коме банка послује.

7. Политике за управљање ризицима чини један или више докумената банке којима се нарочито уређује:

- начин организовања процеса управљања ризицима банке и јасно разграничење одговорности запослених у свим фазама тог процеса;
- начин процене ризичног профила банке и методологије за идентификовање и мерење ризика, односно процену појединачних ризика;
- мере за ублажавање појединачних ризика и правила за примену тих мера;
- начин праћења и контроле појединачних ризика и успостављање система лимита банке;
- начин одлучивања и поступања код прекорачења успостављених лимита, као и дефинисање изузетних околности у којима је одобравање тог прекорачења могуће у законским оквирима;
- принципи функционисања система унутрашњих контрола банке, начин и методологија за спровођење процеса интерне процене адекватности капитала банке;
- оквир и учесталост стрес тестирања, као и поступање у случајевима неповољних резултата стрес тестова.

Банка је дужна да документима из става 1. ове тачке, у оквиру питања из алинеја од прве до седме тог става, посебно уреди управљање ризицима који се односе на лошу активу.

Банка је дужна да политике за управљање ризицима преиспитује најмање једном годишње, а ако настану значајније промене у ризичном профилу банке – и чешће, као и да их, по потреби, мења.

8. Банка је дужна да, на основу стратегије и политика за управљање ризицима, усвоји и примењује процедуре за идентификовање, мерење, односно процену ризика којима је изложена или може бити изложена, као и за управљање тим ризицима.

Банка је дужна да процедурама за идентификовање ризика нарочито обезбеди да то идентификовање буде благовремено и свеобухватно, као и да обезбеди анализу узрока који доводе до настанка ризика.

Процедуре за мерење, односно процену ризика нарочито садрже квантитативне и/или квалитативне методе на основу којих банка може благовремено уочити промене свог ризичног профила, укључујући и настанак нових ризика.

Процедуре за управљање ризицима нарочито садрже опис поступака за ублажавања ризика, као и опис поступака за праћење и контролу ризика.

Процедурама из става 1. ове тачке које се односе на лошу активу нарочито се утврђују:

- прецизно дефинисане активности, овлашћења и одговорности у вези с раном идентификацијом дужника који се суочавају са финансијским потешкоћама и дужника који су у доцњи или статусу неизмирења обавеза, индикатори за прелазак послова са овим дужницима у делокруг организационе јединице из тачке 9. став 4. ове одлуке и активности и одговорности за праћење статуса ових дужника (нпр. формирањем тзв. watch листе);

- прецизно дефинисане активности, овлашћења и одговорности у вези с комуникацијом с дужницима из алинеје прве овог става, као и с другим повериоцима тих дужника, ако банка оцени да постоји могућност редефинисања дужничко-поверилачких односа;

- прецизно дефинисане активности и мере које ће банка предузети или размотрити у вези са управљањем лошом активом, као и овлашћења и одговорности за предузимање тих активности и мера, те рокови доношења одлука о тим активностима и мерама и динамика њиховог спровођења, у зависности од процене капацитета дужника за измирење обавеза према банци, односно процене финансијског стања/кредитне способности дужника/пружаоца кредитне заштите и броја дана доцње у измирењу обавеза дужника;

- начин утврђивања индикатора за праћење лоше активе и њиховог укључивања у целокупан систем корпоративног управљања и систем управљања ризицима (укључујући и план опоравка банке);

- прецизно дефинисане одговорности у вези са извештавањем надлежних органа банке о ефикасности и делотворности спровођења активности наплате и мера за управљање лошом активом (укључујући и образложење избора одређених мера) и динамика тог извештавања.

Банка је дужна да акте из ове тачке преиспитује најмање једном годишње, а ако настану значајне промене у ризичном профилу банке – и чешће, као и да их, по потреби, мења.

Унутрашња организација, односно организациона структура

9. Банка је дужна да успостави такву унутрашњу организацију, односно организациону структуру којом ће активности управљања ризицима (*middle office*) и активности подршке (*back office*) функционално и организационо одвојити од преузимања ризика (*front office*), с јасно утврђеном поделом послова и дужности запослених којом се спречава сукоб интереса.

Обавеза функционалног и организационог одвајања из става 1. ове тачке подразумева и то да овлашћења и одговорности за послове који се односе на управљање ризицима, односно активности подршке не могу бити поверени оном члану извршног одбора коме су поверена овлашћења и одговорности за послове који се односе на преузимање ризика.

Подела послова и дужности запослених јасно је утврђена ако су испуњени следећи услови :

- да се унутрашњим актима банке којима се уређује организација њеног пословања могу недвосмислено утврдити послови и дужности запослених;
- да су запослени упознати са својим пословима и дужностима;
- да је процес доношења и спровођења одлука документован.

Банка је дужна да успостави засебну организациону јединицу за управљање лошом активом, у чијем је делокругу предузимање активности и мера за управљање лошом активом и која је функционално и организационо одвојена од организационих јединица у чијем је делокругу преузимање ризика.

Банка је дужна да у рад организационе јединице из става 4. ове тачке укључи довољан број запослених који имају одговарајућу стручност и професионално искуство и који ће обављати искључиво послове управљања лошом активом, тако да величина ове организационе јединице буде сразмерна обиму, врсти и сложености послова које банка обавља, као и ризичном профилу банке и нивоу њене лоше активе.

Банка је дужна да обезбеди да број запослених који обављају послове идентификовања, мерења и праћења ризика од прања новца и финансирања тероризма и управљања тим ризиком буде сразмеран обиму, врсти и сложености послова које обавља, као и ризичном профилу банке и нивоу њене изложености ризику од прања новца и финансирања тероризма.

10. Банка је дужна да омогући адекватну комуникацију, размену информација и сарадњу на свим организационим нивоима – ради спровођења пословне политике и стратегије, као и стратегије и политика за управљање ризицима.

11. Банка је дужна да, у складу са обимом, врстом и сложеностју послова које обавља, у систем управљања ризицима укључи довољан број запослених који имају одговарајућу стручност и професионално

искуство, да одреди кључне запослене задужене за управљање ризицима банке, као и да увек обезбеђује континуитет у спровођењу стратегије и политика за управљање ризицима.

Банка кључне запослене из става 1. ове тачке одређује водећи рачуна о томе да њихова позиција у банци има значајан утицај на активности управљања ризицима, укључујући и доношење одлука у вези са управљањем ризицима.

12. Банка је дужна да утврди адекватну политику зарада и осталих примања запослених у банци.

Политика из става 1. ове тачке је адекватна ако је заснована на спровођењу пословне политике и стратегије банке, као и стратегије и политика за управљање ризицима, и ако подстиче разумно и опрезно преузимање ризика.

Политика зарада и других примања, у смислу става 1. ове тачке, подстиче разумно и опрезно преузимање ризика ако узима у обзир све врсте ризика којима је банка изложена или може бити изложена по основу појединих активности, а систем награда, односно бонуса запослених је:

- заснован на остварењу пословних циљева и симетричан, односно укупан фонд за бонусе и награде одређује се у складу са степеном остварења пословних циљева (што подразумева и знатно смањење или укидање тог фонда, односно дела фонда који се односи на одређене запослене – у случају да пословни циљеви нису остварени у складу с планираним) и
- усклађен с периодом на који се ризик односи, односно динамика награђивања одговара том периоду.

Одредбе ове тачке сходно се примењују на одређивање накнаде члановима управног одбора банке.

Процес управљања ризицима

13. Банка је дужна да успостави ефективан и ефикасан процес управљања ризицима, који обухвата ублажавање, праћење и контролу ризика којима је банка изложена или може бити изложена а које је идентификовала и измерила, односно проценила.

У оквиру процеса управљања ризицима, банка је дужна да:

- благовремено, свеобухватно и континуирано идентификује ризике којима је у свом пословању изложена или може бити изложена, као и да анализира узроке који доводе до настанка ризика;

- редовно мери, односно процењује ризике које је идентификовала у свом пословању, при чему поступци мерења, односно процене ризика морају обухватати одговарајуће квантитативне и/или квалитативне методе на основу којих банка може благовремено уочити промене свог ризичног профила, укључујући и настанак нових ризика;

- одреди јасне критеријуме за одлучивање и поступке за ублажавање ризика који се односе на преузимање, диверсификацију, пренос, смањење и/или избегавање ризика, имајући у виду ризични профил и склоност банке ка ризицима, као и њену толеранцију према ризицима;

- на одговарајући начин документује праћење и контролу ризика, односно учесталост и начин праћења ризика којима је изложена, као и праћење и контролу лимита у оквиру успостављеног система лимита.

Банка је дужна да процењује потенцијални утицај релевантних макроекономских фактора на изложеност ризицима, као и да ове процене разматра при доношењу значајних одлука у вези с ризицима.

Систем унутрашњих контрола

15. Систем унутрашњих контрола представља скуп процеса и процедура успостављених ради адекватне контроле ризика, праћења ефективности и ефикасности пословања, поузданости финансијских и осталих података и информација банке, као и њихове усклађености с прописима, унутрашњим актима и пословним стандардима, а чији је циљ обезбеђење сигурности и стабилности пословања банке.

Систем унутрашњих контрола банке обухвата:

- одговарајуће контролне активности, које спроводе извршни одбор банке, лица одговорна за управљање ризицима и запослени у банци;

- редовну процену адекватности, поузданости и ефикасности система управљања ризицима, коју врши унутрашња ревизија.

Системом унутрашњих контрола банке обезбеђује се благовремено информисање организационих јединица банке и лица одговорних за управљање ризицима о уоченим недостацима, затим примена мера којима ће се ти недостаци отклонити, као и евентуалне измене система управљања ризицима кад је то потребно.

16. Банка је дужна да обезбеди да унутрашње контроле буду саставни део свих свакодневних активности њених запослених, као и да запослени, у складу с добрим пословним обичајима, професионалним и етичким стандардима, разумеју сврху и значај ових контрола, као и свој допринос ефективном спровођењу тих контрола.

Банка је дужна да системом унутрашњих контрола успостави, тамо где је то применљиво, контроле којима се ограничава приступ материјалној имовини банке, односно обезбеђује сигурност те имовине. Ове контроле укључују различите начине ограничења приступа материјалној имовини банке (нпр. вишеструке провере или заједничке провере више лица), као и периодични попис ове имовине.

Информациони систем

17. Банка је дужна да усвоји и примењује стратегију развоја информационог система и политику сигурности тог система.

Стратегијом развоја информационог система банка обезбеђује да тај систем увек буде у складу с природом, обимом и сложеностју активности банке.

Политика сигурности информационог система нарочито се односи на:

- 1) начин обезбеђивања сигурности овог система;
- 2) принципе и процедуре за обезбеђивање:
  - поверљивости података, односно њихове доступности само овлашћеним лицима,
  - интегритета података, односно њихове прецизности и потпуности,
  - доступности података овлашћеним лицима кад је то потребно, укључујући и процедуре које омогућавају континуирано извршавање пословних операција банке у случају настанка системских грешака или пада система;
- 3) поделу послова и дужности у вези са информационом технологијом, подацима из информационог система и пратећом документацијом.

18. Банка је дужна да обезбеди да рачуноводствени систем, други системи за обраду података, као и систем извештавања, буду интегрални део информационог система банке.

Систем извештавања о ризицима

19. Банка је дужна да успостави систем извештавања о ризицима који ће релевантним запосленима на свим нивоима у банци обезбедити благовремене, тачне и довољно детаљне информације које су неопходне за доношење пословних одлука и ефикасно управљање ризицима, односно за сигурно и стабилно пословање банке.

Информације из става 1. ове тачке нарочито обухватају:

- информације о ризичном профилу банке и променама ризичног профила, приказане по различитим критеријумима (појединачни ризици, географске области, валуте, организационе јединице банке, портфолија банке, врсте трансакција, уговорне стране и сл.);
- информације о категорији ризика клијента, производа, услуге и трансакције са становишта ризика од прања новца и/или финансирања тероризма;
  - податке о значајним губицима;
  - информације о предузетим или планираним мерама за ублажавање ризика;
  - информације о прекорачењима успостављених лимита;
  - информације о променама показатеља пословања које указују на промену укупне изложености ризицима банке;
  - информације о ризицима који настају као последица увођења новог производа, активности, процеса или система;
  - информације о ризицима који настају као последица поверавања активности банке трећим лицима.

Стрес тестирање

19а. Банка је дужна да редовно, а најмање једном годишње, спроводи стрес тестирање на нивоу појединачних материјално значајних ризика којима је изложена, на нивоу портфолија и на нивоу банке.

Под стрес тестирањем из става 1. ове тачке подразумева се процена потенцијалних ефеката специфичних догађаја и/или промене више фактора ризика на капитал, ликвидност и финансијски резултат банке. Стрес тестирање може се спроводити:

- 1) анализом осетљивости, којом се процењују ефекти промене одређеног фактора ризика на капитал, ликвидност и финансијски резултат банке, и/или
- 2) сценарио-анализом, којом се процењују ефекти истовремене промене више фактора ризика на капитал, ликвидност и

финансијски резултат банке у јасно утврђеним ванредним (стресним) околностима.

Ако стрес тестирање из става 2. ове тачке не омогућава адекватну процену из тог става, банка је дужна да користи обрнуто стрес тестирање (енг. *reverse stress testing*) као облик стрес тестирања који полази од дефинисања исхода (нпр. скорог наступања статуса неизмирења обавеза) и идентификује сценарије или комбинацију сценарија, односно узроке који могу довести до тог исхода и његове последице.

Банка је дужна да у стрес тестове укључи све значајне факторе ризика специфичне за њено пословно окружење, укључујући и факторе макроекономског окружења.

Банка је дужна да унутрашњим актима, укључујући оне којима се уређује процес интерне процене адекватности капитала, обухвати следеће:

- 1) коришћење различитих облика стрес тестирања и њихове циљеве;
- 2) учесталост спровођења различитих врста стрес тестова;
- 3) овлашћења, обавезе и одговорности у процесу стрес тестирања;
- 4) детаљан опис методологија стрес тестирања, укључујући и примену модела и експертског мишљења;
- 5) претпоставке које се користе у стрес тестирању, укључујући и пословне активности банке, односно одлуке органа управљања банке у случају остварења стресних сценарија;
- 6) информациони систем и систем извештавања о ризицима који представљају подршку процесу стрес тестирања.

Банка је дужна да резултате стрес тестирања узима у обзир при ревидирању, односно преиспитивању стратегија, склоности ка ризицима, односно толеранције према ризицима, система лимита, примене техника ублажавања ризика, процеса интерне процене адекватности капитала и планова поступања у случају настанка непредвиђених догађаја.

Банка је дужна да најмање једном годишње, а ако настану значајне промене у ризичном профилу банке – и чешће, преиспитује адекватност спровођења стрес тестирања, као и да га, по потреби, мења, при чему је дужна да обухвати најмање следеће:

- 1) учесталост стрес тестирања и његову усклађеност са дефинисаним циљевима тог тестирања;
- 2) потребу за даљим развојем и/или унапређењем стрес тестирања;
- 3) квалитет података коришћених за стрес тестирање;
- 4) информисаност релевантних запослених, а нарочито органа управљања, о перформансама и резултатима стрес тестирања;
- 5) документованост процеса и резултата стрес тестирања.

Процес интерне процене адекватности капитала (ICAAP)

20. Банка је дужна да спроводи процес интерне процене адекватности капитала, односно утврђује укупне интерне капиталне захтеве у складу са својим ризичним профилем, као и да утврђује расположиви интерни капитал и врши његову расподелу.

У смислу ове одлуке – укупни интерни капитални захтеви означавају износ капитала који је потребан за покриће свих ризика којима је банка изложена или може бити изложена у свом пословању, док интерни капитални захтев за појединачни ризик означава износ капитала потребан за покриће појединачног ризика коме је банка изложена или може бити изложена у свом пословању.

Расположиви интерни капитал, у смислу ове одлуке, означава износ капитала који је расположив за покриће свих ризика којима је банка изложена или може бити изложена у свом пословању.

Стратегија и план управљања капиталом

21. Банка је дужна да успостави стратегију управљања капиталом која обезбеђује одржавање таквог нивоа и такве структуре расположивог интерног капитала који могу да подрже очекивани раст пласмана, будућих извора средстава и њиховог коришћења, политику дивиденди, као и све промене минималног износа капитала прописаног одлуком којом се уређује адекватност капитала.

Банка је дужна да успостави план управљања капиталом, који нарочито садржи:

- стратешке циљеве и период за њихово остварење, узимајући у обзир утицај макроекономског окружења и фазе привредног циклуса;
- опис процеса управљања расположивим интерним капиталом и планирања адекватног нивоа тог капитала, укључујући и процедуре и одговорности за тај процес;

- начин достизања и одржавања адекватног нивоа расположивог интерног капитала;
- ограничења у вези с расположивим интерним капиталом;
- приказ и образложење ефеката стрес тестирања из тачке 26. ове одлуке на интерне капиталне захтеве;
- план пословања у случају настанка непредвиђених догађаја који могу да утичу на расположиви интерни капитал.

Банка је дужна да на основу стрес тестирања из тачке 26. ове одлуке процењује поузданост и по потреби ажурира план управљања капиталом како би обезбедила испуњеност, односно одговарајуће покриће интерних капиталних захтева.

22. Банка је дужна да на континуираној основи спроводи документовани процес интерне процене адекватности капитала који одговара природи, обиму и сложености активности банке, у складу са стратегијом и политикама за управљање ризицима, као и стратегијом управљања капиталом.

Банка је дужна да обезбеди да процес из става 1. ове тачке испуњава и следеће услове:

- да је заснован на процесу идентификације и мерења, односно процене ризика;
- да обезбеђује свеобухватну процену ризика, као и праћење материјално значајних ризика којима је банка изложена или може бити изложена у свом пословању;
- да обезбеђује адекватан ниво расположивог интерног капитала у складу с ризичним профилем банке;
- да је на одговарајући начин укључен у систем управљања банком и доношења одлука у банци;
- да је предмет редовне анализе, праћења и провере.

Фазе процеса

23. Банка је дужна да обезбеди да процес интерне процене адекватности капитала обухвата следеће фазе:

- 1) утврђивање материјално значајних ризика;
- 2) израчунавање интерних капиталних захтева за појединачне ризике;
- 3) утврђивање укупних интерних капиталних захтева;
- 4) поређење следећих елемената:
  - капитала обрачунатог у складу са одлуком којом се уређује адекватност капитала банке и расположивог интерног капитала,

– минималних капиталних захтева израчунатих у складу са одлуком из алинеје прве ове одредбе и интерних капиталних захтева за појединачне ризике;

– збира минималних капиталних захтева израчунатих у складу са одлуком из алинеје прве ове одредбе и укупних интерних капиталних захтева.

24. Банка је дужна да одговарајућим унутрашњим актом установи квантитативне и квалитативне критеријуме, као и прагове на основу којих утврђује материјално значајне ризике који ће бити укључени у процес интерне процене адекватности капитала, узимајући у обзир врсту, обим и сложеност свог пословања, као и специфичности тржишта на којима послује.

Ради утврђивања ризика из става 1. ове тачке, банка је дужна да анализира:

1) ризике за које рачуна минималне капиталне захтеве у складу са одлуком којом се уређује адекватност капитала банке;

2) ризике који нису у потпуности обухваћени минималним капиталним захтевима из одредбе под 1) овог става (кредитно-девизни ризик, резидуални ризик, могућа потцењеност кредитног ризика услед примене стандардизованог приступа, могућа потцењеност оперативног ризика услед примене приступа основног индикатора или стандардизованог приступа, односно алтернативног стандардизованог приступа);

3) ризик ликвидности, каматни ризик, ризик концентрације, репутациони и стратешки ризик;

4) ризике који настају по основу спољних фактора, а који укључују утицај пословног и макроекономског окружења, као и ризике који нису наведени у одредбама од 1) до 3) овог става.

Банка може за потребе процеса интерне процене адекватности капитала користити сопствене дефиниције ризика које обухватају најмање дефиниције ризика у складу са овом одлуком и одлуком којом се уређује адекватност капитала банке, при чему је дужна да све разлике у дефиницијама детаљно образложи и на одговарајући начин документује.

Банка је дужна да на документован начин образлаже одлуке о неукључивању појединачних ризика у процес интерне процене адекватности капитала.

25. Методологијом за мерење, односно процену ризика ради спровођења процеса интерне процене адекватности капитала нарочито се уређује:

- коришћење приступа за израчунавање минималних капиталних захтева, у складу са одлуком којом се уређује адекватност капитала банке;
- коришћење сопствених приступа за израчунавање интерних капиталних захтева за појединачне ризике, укључујући начин процене ризика које није могуће прецизно квантификовати, као и начин спровођења и образложење евентуалних корекција у обрачуну интерних капиталних захтева.

Применом методологије из става 1. ове тачке банка израчунава интерне капиталне захтеве за појединачне ризике, при чему је дужна да те обрачуне на одговарајући начин документује.

26. Банка је дужна да у оквиру процеса интерне процене адекватности капитала спроводи стрес тестирање за све материјално значајне ризике.

27. Банка израчунава укупне интерне капиталне захтеве на основу збира интерних капиталних захтева за појединачне ризике добијених коришћењем методологије из тачке 25. ове одлуке, при чему је дужна да одвојено прикаже те капиталне захтеве са ефектима стрес тестова из тачке 26. те одлуке и без тих ефеката.

Банка је дужна да утврди и документује елементе расположивог интерног капитала и начин њиховог вредновања, уз узимање у обзир расположивости тих елемената за покриће губитака под претпоставком континуитета пословања банке (енг. *going concern*).

Банка је дужна да одржава расположиви интерни капитал најмање у висини укупних интерних капиталних захтева.

Расположиви интерни капитал, интерни капитални захтеви за појединачне ризике и укупни интерни капитални захтеви, добијени као резултат процеса интерне процене адекватности капитала банке, могу се разликовати од капитала банке, минималних капиталних захтева банке и збира минималних капиталних захтева, израчунатих у складу са одлуком којом се уређује адекватност капитала банке, при чему је банка дужна да анализира и документује те разлике.

27a. Банка је дужна да извештај о процесу интерне процене адекватности капитала саставља са стањем на дан 31. децембра и да га доставља Народној банци Србије најкасније 31. марта наредне године.

Највише матично друштво банкарске групе чију контролу на консолидованој основи врши Народна банка Србије дужно је да извештај о процесу интерне процене адекватности капитала саставља са стањем на дан 31. децембра и да га Народној банци Србије доставља у роковима прописаним за достављање и објављивање годишњих консолидованих финансијских извештаја банкарске групе са извештајем спољног ревизора.

Банка, односно највише матично друштво из става 2. ове тачке извештаје из те тачке доставља у електронској форми.

Минимални садржај извештаја из ове тачке утврђен је у Прилогу 1, који је одштампан уз ову одлуку и њен је саставни део.

Народна банка Србије може упутством ближе прописати садржај извештаја из ове тачке, као и документацију коју банка, односно највише матично друштво из става 2. ове тачке доставља уз те извештаје.

Укључивање процеса интерне процене адекватности капитала у систем управљања и доношења одлука

28. Банка је дужна да процес интерне процене адекватности капитала укључи у систем управљања банке и доношења одлука у банци, односно да резултате ових процена користи у процесу доношења пословних одлука и одлука у вези са управљањем ризицима, као и у процесу успостављања система лимита.

Банка је дужна да редовно, а најмање једном годишње, проверава и преиспитује процес интерне процене адекватности капитала, као и да, ако је неопходно, на одговарајући начин прилагоди тај процес.

Поред редовне годишње провере процеса из става 1. ове тачке, банка је дужна да преиспитује и прилагођава тај процес кад год је изложена новим ризицима и значајним променама – како у својим стратешким опредељењима и оперативним плановима, тако и у спољном окружењу.

Унутрашња ревизија банке најмање једном годишње спроводи процену процеса интерне процене адекватности капитала банке.

III. УПРАВЉАЊЕ РИЗИЦИМА БАНКЕ

Кредитни ризик

38. Кредитни ризик је могућност настанка негативних ефеката на финансијски резултат и капитал банке услед неизвршавања обавеза дужника према банци.

Банка је дужна да управља кредитним ризиком на нивоу појединачних пласмана и на нивоу целокупног кредитног портфолија.

Ради преузимања кредитног ризика и управљања тим ризиком банка успоставља одговарајући кредитни процес, који обухвата процес одобравања пласмана и процес управљања овим ризиком.

39. Банка је дужна да, у оквиру кредитног процеса, утврди:

1) критеријуме и принципе за одобравање нових и репрограм и реструктурирање постојећих пласмана, а нарочито за одлучивање о одобравању пласмана који представљају велику изложеност банке;

2) правила за одобравање и праћење пласмана на нивоу појединачних дужника и пружалаца кредитне заштите, на нивоу групе с њима повезаних лица, као и на нивоу лица повезаних с банком, у складу са износом и ризичношћу пласмана;

3) скуп могућих мера реструктурирања пласмана који се сматрају лошом активом (за сваки њен сегмент), водећи рачуна о томе да се мере реструктурирања не смеју користити за привремено или трајно прикривање стварног нивоа ризика потраживања која су репрограмирана/реструктурирана.

40. Банка је дужна да, при доношењу одлуке о одобравању пласмана, процени финансијско стање и кредитну способност дужника, као и вредност и правну сигурност његове кредитне заштите, те друге релевантне факторе.

Ако одобрава пласмане под условима који се разликују од тржишних, банка је дужна да успостави процедуре за одобравање и праћење таквих пласмана, као и за предузимање одговарајућих мера ради смањења кредитног ризика који произлази из тих пласмана.

41. Банка је дужна да врши процену кредитног ризика која је заснована на квантитативним и квалитативним критеријумима који

узимају у обзир карактеристике одређеног дужника и пласмана и омогућавају јасно рангирање пласмана у одговарајуће ризичне категорије према степену наплативости. Банка је дужна да обезбеди континуирано праћење и проверу адекватности рангирања пласмана у ове категорије.

При утврђивању износа исправке вредности билансне активе и резервисања за губитке по ванбилансним ставкама, банка је дужна да узме у обзир процену кредитног ризика.

Банка је дужна да процену кредитног ризика јасно документује.

42. Банка је дужна да успостави ефикасно праћење пласмана с јасно дефинисаним процедурама и учесталошћу а које јој омогућава да, у случају погоршања финансијског стања и кредитне способности дужника или пружаоца кредитне заштите, благовремено предузме одговарајуће мере ради смањења кредитног ризика.

Праћење квалитета пласмана на нивоу појединачног дужника банка заснива превасходно на обезбеђивању ажурних података о финансијском стању и кредитној способности дужника и тржишној вредности средстава обезбеђења. Банка је дужна да прати испуњење уговорних обавеза дужника, а нарочито коришћење средстава одобрених за уговорене намене.

Банка је дужна да успостави систем раног уочавања повећаног кредитног ризика, који омогућава благовремено идентификовање дужника код којих је дошло до овог повећања и који укључује утврђивање квалитативних и квантитативних индикатора за рано уочавање повећаног кредитног ризика.

Праћење пласмана банка спроводи од момента одобравања пласмана до престанка важења уговора на основу ког је банка изложена кредитном ризику, а обухвата праћење појединачних пласмана, дужника и инструмената кредитне заштите. Поред редовног праћења, банка посебно надгледа све пласмане одобрене дужницима који су у статусу неизмирења обавеза.

Ради ефикаснијег управљања лошом активом, банка је дужна да изврши сегментацију те активе на основу јасних критеријума (нпр. изложености према правним и физичким лицима, намени пласмана, појединим пословним гранама, повезаним лицима, валути, фази наплате, врсти средства обезбеђења и сл.) – у складу са обимом, врстом и сложеностју послова које обавља, као и ризичним профилем банке и нивоом њене лоше активе.

42a. Банка може потраживање од правног лица, предузетника и пољопривредника да уступи другој банци.

Изузетно од става 1. ове тачке, ради смањења лоше активе, банка може да уступи и другом правном лицу следећа потраживања од правног лица, предузетника и пољопривредника:

- доспело потраживање;
- потраживање које још није доспело, али се сматра проблематичним у смислу одлуке којом се уређује класификација билансне активе и ванбилансних ставки банке и класификовано је као проблематично на пресечни датум класификације који непосредно претходи достављању обавештења из става 5. ове тачке.

Банка може да уступи потраживање од физичког лица – корисника финансијских услуга у складу са законом којим се уређује заштита корисника финансијских услуга.

Пре доношења одлуке о уступању из ст. од 1. до 3. ове тачке, банка је дужна да процени утицај уступања из тих ставова на:

- активу пондерисану кредитним ризиком, резерву за процењене губитке и показатељ адекватности капитала банке;
- износ и структуру проблематичних кредита банке, у смислу одлуке којом се уређује извештавање банака;
- трошкове и финансијски резултат банке;
- ризични профил банке.

Банка је дужна да Народну банку Србије обавести о намеравању уступању из ст. од 1. до 3. ове тачке најкасније 30 дана пре закључења уговора о том уступању и да јој уз то обавештење достави следећу документацију:

1) одлуку надлежног органа управљања банке о уступању из тих ставова;

2) основне податке о лицу коме банка намерава да уступи потраживање (пословно име, седиште и матични број лица, као и податке о власничкој структури овог лица и о члановима органа управљања тог лица), с назнаком да ли је реч о лицу повезаном с банком;

3) нацрт уговора о уступању из тих ставова, с датумом планираног закључења, односно извршења тог уговора;

4) резултате процене из става 4. ове тачке;

5) податке о бруто књиговодственој вредности потраживања које се уступа и о износу исправке вредности тог потраживања;

6) податке о томе да ли се уступање из тих ставова врши уз накнаду, податке о вредности те накнаде у апсолутном износу, односно процентуално од вредности потраживања које се уступа умањене за исправку вредности, податке о пореклу средстава која се користе за плаћање накнаде за уступање потраживања, односно ако банка посредно или непосредно обезбеђује та средства – податке о томе на који су начин и у ком износу обезбеђена средства у конкретном случају уступања, као и податке о свим потраживањима банке према лицу коме банка намерава да уступи потраживање на дан достављања обавештења из овог става;;

7) податке о класификацији потраживања која се уступају у смислу одлуке којом се уређује класификација билансне активе и ванбилансних ставки банке за најмање два последња тромесечја.

Изузетно од става 5. ове тачке, банка може да, у случају хитности, када је уступање потраживања из ст. 1. до 3. ове тачке неопходно ради побољшања њеног финансијског положаја, од Народне банке Србије затражи одобрење да јој обавештење и документацију из става 5. ове тачке достави и у року краћем од рока из тог става, али не касније од пет радних дана пре закључења уговора о уступању потраживања

Ако банка датум планираног закључења, односно извршења уговора из става 5. одредба под 3) ове тачке измени након достављања обавештења из тог става, дужна је да о овој промени без одлагања обавести Народну банку Србије.

Банка је дужна да о извршеном уступању из ст. од 1. до 3. ове тачке обавести Народну банку Србије у року од пет дана од дана уступања.

Садржај и форма обавештења из ст. 5. и 8. ове тачке утврђени су у Прилогу 2, који је одштампан уз ову одлуку и њен је саставни део.

Банка је дужна да у периоду од 180 дана од дана достављања обавештења из става 8. ове тачке, без одлагања обавештава Народну банку Србије о свакој промени података који се односе на посредно или непосредно обезбеђење од стране банке средстава која се користе за плаћање накнаде за уступљено потраживање, односно о свим пласманима одобреним лицу коме је уступљено потраживање након достављања обавештења из става 8. ове тачке.

426. При предузимању мера реструктурирања из тачке 39. став 1. одредба под 3) ове одлуке, банка је дужна да процени да ли је реструктурирање пласмана према појединачном дужнику одрживо и економски оправдано за банку и дужника, као и да утврди план реструктурирања и да редовно прати његово спровођење и ефекте.

При утврђивању да ли је реструктурирање пласмана према дужнику правном лицу економски оправдано, банка је нарочито дужна да обезбеди и документује:

- 1) детаљну анализу разлога који су довели до финансијских потешкоћа дужника;
- 2) план консолидације финансијског стања и оперативног пословања дужника, а, ако је применљиво, и план консолидације његове власничке структуре;
- 3) пројекцију новчаних токова за период од најмање три наредне године, односно за период предвиђеног трајања отплате у складу с планом реструктурирања ако је тај период краћи.

Узимајући у обзир информације из става 2. ове тачке, банка је дужна да сачини:

- 1) процену остваривости предложеног плана из одредбе под 2) тог става;
- 2) анализу могућих мера реструктурирања пласмана и образложење ефеката и предности изабране мере реструктурирања;
- 3) нови план отплате који ће бити основ даљег праћења спровођења плана реструктурирања пласмана.

При утврђивању да ли је реструктурирање пласмана према дужнику – кориснику финансијских услуга у смислу закона којим се уређује заштита корисника финансијских услуга – економски оправдано, банка је нарочито дужна да анализира разлоге који су довели до финансијских потешкоћа дужника и могуће мере реструктурирања пласмана, као и да образложи ефекте и предности изабране мере реструктурирања и утврди нови план отплате који ће бити основ даљег праћења спровођења плана реструктурирања пласмана.

Банка је дужна да размотри да ли постоје могућности реструктурирања пласмана према дужнику из става 4. ове тачке пре покретања наплате потраживања од тог дужника реализацијом инструмената обезбеђења.

Банка је дужна да редовно, а најмање једном у шест месеци, прати спровођење плана реструктурирања пласмана, узимајући у обзир

величину и значај потраживања које је предмет реструктурирања у односу на друга потраживања банке, као и специфичности плана реструктурирања и активности банке предвиђене тим планом.

43. Банка је дужна да редовно анализира структуру и квалитет кредитног портфолија, што укључује и процену ризика концентрације и резидуалног ризика, као и процену будућих промена овог портфолија.

Резултате анализе из става 1. ове тачке банка узима у обзир при дефинисању стратегије и политика за управљање ризицима у делу који се односи на управљање кредитним ризиком.

44. Банка је дужна да, за пласмане уговорене у иностраној валути или у динарима с валутном клаузулом, процењује кредитно-девизни ризик, односно утицај промене курса динара на финансијско стање и кредитну способност дужника, а нарочито да анализира адекватност новчаних токова дужника у односу на промењени ниво кредитних обавеза уз претпоставку да ће доћи до одређених промена курса динара на годишњем нивоу.

Праћење квалитета инструмената обезбеђења и рада лица која врше процену тих инструмената

44а. Банка је дужна да унутрашњим актима предвиди врсте инструмената обезбеђења чија се вредност утврђује на основу процене овлашћеног проценитеља, поступак прибављања те процене, учесталост праћења квалитета ових инструмената, односно прибављања нове процене њихове вредности и начин утврђивања очекиваног времена наплате реализацијом ових инструмената.

Под овлашћеним проценитељем из става 1. ове тачке подразумева се лице које је – у складу са законом којим се уређује професија проценитеља вредности непокретности, односно законом којим се уређују услови за обављање послова вештачења – овлашћено да врши процену одређене врсте инструмената обезбеђења, при чему ово лице не може бити лице повезано с дужником у смислу Закона о банкама и не може бити укључено у процес одобравања пласмана или продају инструмента обезбеђења.

Банка је дужна да предвиди већу учесталост праћења вредности инструмената обезбеђења, односно прибављања нове процене њихове вредности за потраживања која се сматрају лошом активом и за инструменте обезбеђења која је стекла наплатом потраживања.

Банка је дужна да у унутрашњим актима из става 1. ове тачке, према врсти инструмента обезбеђења, дефинише факторе умањења његове вредности (енгл. *haircut*) који процењену тржишну вредност овог инструмента свде на очекивану вредност која ће бити наплаћена његовом реализацијом у будућности, и то уважавајући волатилност ове тржишне вредности, могућност реализације овог инструмента и готовинске одливе по основу трошкова његовог активирања и продаје (нпр. процењени судски трошкови, трошкови пореза који падају на терет продавца, трошкови консултаната, оглашавања и остали трошкови), очекивани пад тржишне вредности од тренутка процене до тренутка планиране реализације, као и својствену неизвесност у утврђивању вредности. Банка је дужна да факторе умањења редовно преиспитује у складу с променом тржишних услова.

Банка је дужна да обезбеди да њен информациони систем садржи благовремене, тачне и довољно детаљне информације и податке у вези са инструментима обезбеђења, како би могла да доноси одговарајуће пословне одлуке и ефикасно управља ризицима којима је изложена у свом пословању.

44б. Банка је дужна да за избор овлашћених проценитеља унутрашњим актима дефинише критеријуме који се односе на њихову непристрасност, стручност и савесност а који се заснивају на основним критеријумима из прописа којима се уређује професија проценитеља, као и на међународно признатим стандардима у овој области.

Банка је дужна да успостави и најмање једном годишње ажурира сопствену листу подобних овлашћених проценитеља, нарочито водећи рачуна о томе да ли су при претходним проценама примењивали међународне стандарде у области процене вредности непокретности и других инструмената обезбеђења, о тачности њихових претходних процена (ако је применљиво), као и о томе да ли је у вези с неком од тих процена изречена казна или друга мера.

За потребе вршења појединачне процене, банка је дужна да дефинише дужности и одговорности овлашћеног проценитеља кроз упутства за вршење процене и сачињавање извештаја о процени, као и да од њега прибави писмену изјаву да је упознат и сагласан с тим дужностима и одговорностима, да није у сукобу интереса (под чиме се нарочито подразумева његово учешће/власништво у имовини која се процењује и/или учешће у продаји, закупу или стицању те имовине у име клијента банке) и да ће, ако је у питању процена вредности непокретности, у свом раду у потпуности и доследно поштовати прописе којима се уређује професија проценитеља вредности непокретности и међународне стандарде у области процене вредности непокретности.

Банка је дужна да својим унутрашњим актима утврди стандардни садржај извештаја о процени у складу с признатим стандардима процене вредности инструмената обезбеђења, који нарочито мора да садржи претпоставке које су коришћене ради утврђивања вредности ових инструмената, метод процене њихове тржишне вредности и образложење избора тог метода, податке о потенцијалној или предстојећој промени намене ових инструмената (ако је применљиво), тренду кретања цена на тржишту и утрживости ових инструмената.

Каматни ризик

45. Каматни ризик је ризик од могућег настанка негативних ефеката на финансијски резултат и капитал банке по основу позиција из банкарске књиге услед промена каматних стопа.

Банка је дужна да управља различитим облицима каматног ризика, и то:

- ризиком временске неусклађености доспећа и поновног одређивања цена (*repricing risk*);
- ризиком криве приноса (*yield curve risk*), коме је изложена услед промене облика криве приноса;
- базним ризиком (*basis risk*), коме је изложена због различитих референтних каматних стопа код каматно осетљивих позиција са сличним карактеристикама што се тиче доспећа или поновног одређивања цена;
- ризиком опција (*optionality risk*), коме је изложена због уговорних одредаба у вези с каматно осетљивим позицијама (кредити с могућношћу превремене отплате, депозити с могућношћу превременог повлачења и др.).

46. Банка је дужна да:

- успостави и на одговарајући начин документује процес мерења, односно процене каматног ризика који обухвата значајне изворе каматног ризика;
- у складу са структуром и сложеностју банкарске књиге, одреди улазне податке (каматне стопе, доспећа, поновно одређивање цена, уграђене опције и др.) како би се обезбедио што прецизнији приказ промена економске вредности или финансијског резултата банке;
- утврди претпоставке за претварање позиција банкарске књиге у новчане токове, које су документоване и доследно се примењују, при чему све важније измене претпоставки треба да буду документоване и објашњене и треба да их одобри управни одбор банке;

– најмање једном годишње спроводи стрес тестове ефеката промене каматних стопа.

47. При утврђивању изложености ризику каматне стопе у банкарској књизи и лимита овог ризика, банка је дужна да процени негативне ефекте промене ове стопе на финансијски резултат банке (биланс успеха), као и на економску вредност банке.

Економска вредност банке, у смислу ове одлуке, јесте нето садашња вредност свих очекиваних токова готовине банке која је једнака садашњој вредности очекиваних токова готовине по основу имовине банке умањеној за садашњу вредност очекиваних токова готовине по основу обавеза банке и коригованој за нето садашњу вредност очекиваних токова готовине по основу ванбилансних ставки банке.

47а. Банка је дужна да, у оквиру процене ризика каматне стопе у банкарској књизи, процењује утицај који би могао имати стандардизовани шок каматних стопа (паралелни позитивни и негативни помак каматних стопа на референтној кривој приноса за 200 базних поена).

Банка је дужна да утицај који би могао имати стандардизовани шок каматних стопа процењује за сваку значајну валуту појединачно и за све остале валуте заједно.

Валута се сматра значајном у смислу става 2. ове тачке ако укупан износ обавеза из биланса стања банке и ванбилансних обавеза по којима може доћи до плаћања банке а које су изражене и измирују се у тој валути – чини 5% или више од 5% укупног износа обавеза банке.

При процени ризика каматне стопе у банкарској књизи, банка је дужна да спроводи и стрес тестове ефеката промене каматних стопа, у складу с природом и нивоом ризика којима је изложена.

Тржишни ризици

48. Тржишни ризици су могућност настанка негативних ефеката на финансијски резултат и капитал банке по основу промена вредности билансних позиција и ванбилансних ставки банке које настају услед кретања цена на тржишту.

Тржишни ризици обухватају девизни ризик, ценовни ризик по основу дужничких хартија од вредности и по основу власничких хартија од вредности и робни ризик – у складу са одлуком којом се уређује адекватност капитала банке.

Уговарање трансакција

49. Банка је дужна да одреди запослене овлашћене за уговарање тржишних трансакција, врсту и лимите трансакција које сваки од тих запослених може да уговара у име и за рачун банке, начин уговарања трансакција, као и начин извештавања о уговореним трансакцијама.

Свака уговорена трансакција се евидентира и све релевантне информације о тој трансакцији треба да буду на одговарајући начин документоване и прослеђене лицима одговорним за управљање тржишним ризицима.

Банка је дужна да обезбеди да организациона јединица у чијем су делокругу послови преузимања тржишних ризика те послове обавља само у пословним просторијама банке, као и да обезбеди контролу трансакција које се односе на преузимање ових ризика. Изузетно, ако се трансакције уговарају телефоном, банка је дужна да, у складу са законом, обезбеди снимање свих телефонских разговора запослених овлашћених за уговарање трансакција.

Евидентирање и контрола трансакција

50. Запослени у организационој јединици у чијем су делокругу активности подршке (*back office*) воде евиденцију свих примљених потврда о трансакцијама уговореним с другом уговорном страном, а дужни су и да проверавају благовременост и потпуност ових потврда. Ако примљене потврде нису благовремено достављене и потпуне, банка је дужна да о томе без одлагања обавести другу уговорну страну.

51. Редовна контрола уговарања тржишних трансакција у банци обухвата контролу:

- благовремености и потпуности документације о уговореној трансакцији;
- усклађености података о уговореној трансакцији с потврдама друге уговорне стране, електронским системима за трговање и другим релевантним изворима података;
- усклађености услова под којим је трансакција уговорена с тржишним условима;
- усклађености уговорене трансакције с правилима и лимитима трговања банке;
- усклађености евидентирања трансакција између лица овлашћених за уговарање трансакција и других организационих јединица у банци.

Процена тржишних ризика

52. Процена изложености тржишним ризицима обухвата нарочито:

- све активности банке које су осетљиве на промене тржишних услова;
- све отворене позиције које произлазе из активности банке;
- концентрацију изложености у књизи трговања;
- ликвидност свих финансијских тржишта на којима банка тргује;
- волатилност тржишних цена финансијских инструмената којима банка тргује;
- корелације између тржишних цена различитих финансијских инструмената којима банка тргује;
- корелације између тржишних и других ризика, а нарочито кредитног и оперативног ризика, као и ризика ликвидности;
- сложене финансијске инструменте и финансијске деривате;
- уграђене опције.

Праћење и контрола тржишних ризика и извештаји о тим ризицима

53. Банка је дужна да успостави праћење и контролу тржишних ризика на дневној основи. Дневно праћење тржишних ризика обухвата праћење свих позиција из књиге трговања, те искоришћености и прекорачења лимита, као и резултата активности трговања банке, при чему лимитима треба да буде обухваћена свака уговорена трансакција.

Банка је дужна да за своје потребе сачињава извештаје о праћењу позиција из књиге трговања, који садрже преглед отворених позиција по врстама трансакција, по врстама ризика и по организационим јединицама, као и преглед успостављених лимита и степена њиховог коришћења. Ови извештаји садрже преглед текућих и кумулативних резултата на месечном и годишњем нивоу.

Ризик концентрације

54. Ризик концентрације је ризик који директно или индиректно произлази из изложености банке према истом или сличном извору настанка ризика, односно истој или сличној врсти ризика.

Ризик концентрације односи се на:

- велике изложености;

- групе изложености са истим или сличним факторима ризика, као што су привредни сектори, географска подручја, врсте производа и сл.;
- инструменте кредитне заштите, укључујући и рочну и валутну неусклађеност између великих изложености и инструмената кредитне заштите тих изложености.

Банка контролу ризика концентрације врши успостављањем одговарајућих лимита изложености који јој омогућавају диверсификацију кредитног портфолија.

Ублажавање ризика концентрације банка спроводи активним управљањем кредитним портфолиом, као и прилагођавањем успостављених лимита.

Велике изложености

55. Изложеност у смислу тач. 55. до 59ж ове одлуке јесте позиција билансне активе или ванбилансна ставка вреднована на начин прописан за обрачун ризиком пондерисаних изложености за кредитни ризик применом стандардизованог приступа у складу са одлуком којом се уређује адекватност капитала банке, без узимања у обзир пондера ризика и фактора конверзије.

Изузетно од става 1. ове тачке, износ изложености за финансијске деривате из Прилога 1 одлуке којом се уређује адекватност капитала банке рачуна се у складу са изабраним методом за израчунавање износа изложености по основу ризика друге уговорне стране прописаног том одлуком. Банка која је добила сагласност Народне банке Србије за примену метода интерних модела за израчунавање износа изложености по основу ризика друге уговорне стране, може тај метод користити за израчунавање износа изложености за репо трансакције, трансакције давања или узимања у зајам хартија од вредности или робе, трансакције кредитирања трговине хартијама од вредности и трансакције с дугим роком измирења.

Изузетно од става 1. ове тачке, банка која обрачунава капитални захтев за позиције из књиге трговања на начин прописан за израчунавање капиталног захтева за ценовни ризик, ризик друге уговорне стране и ризик измирења/испоруке у складу са одлуком којом се уређује адекватност капитала, рачуна износ изложености према једном лицу или групи повезаних лица по основу позиција из књиге трговања као збир:

– нето дугих позиција по основу свих финансијских инструмената које је издало то лице, при чему су нето позиције за сваки финансијски инструмент израчунате на начин прописан за израчунавање капиталног захтева за ценовни ризик у складу са одлуком којом се уређује адекватност капитала банке;

– нето позиција по основу покровитељства емисије хартија од вредности тог лица, израчунатих у складу са одлуком којом се уређује адекватност капитала банке;

– изложености према том лицу по основу којих је банка изложена ризику измирења/испоруке и ризику друге уговорне стране, израчунатих на начин прописан за израчунавање износа ризиком пондерисаних изложености за ризик друге уговорне стране по основу позиција из књиге трговања и капиталног захтева за ризик измирења/испоруке у складу са одлуком којом се уређује адекватност капитала банке.

Банка је дужна да за позиције из става 3, алинеја друга, ове тачке прати и контролише изложености по основу пружања услуга покровитељства емисије хартија од вредности од тренутка настанка обавезе до наредног радног дана у складу с природом ризика на релевантним тржиштима.

56. Изложеност према једном лицу израчунава се као збир изложености по основу позиција из књиге трговања и банкарске књиге банке према том лицу израчунатих у складу с тачком 55. ове одлуке.

Изложеност према групи повезаних лица израчунава се као збир изложености из става 1. ове тачке према сваком од лица која чине ту групу.

У обрачун изложености из ст. 1. и 2. ове тачке банка не укључује:

– изложености по основу спот куповине/продаје валута настале у периоду до уговореног датума измирења, који није дужи од два радна дана од датума плаћања;

– изложености по основу трансакција куповине/продаје хартија од вредности настале у периоду до уговореног датума измирења, који није дужи од пет радних дана од датума плаћања или датума испоруке хартија од вредности, зависно од тога који је датум ранији;

– изложености по основу пословања клијената банке које не трају дуже од наредног радног дана и које настају по основу пружања платних услуга, обрачуна и клиринга у свим валутама, по основу кореспондентских послова или пружања услуга обрачуна и клиринга хартија од вредности, као и на основу кастоди послова;

– изложености по основу пружања услуга преноса новца, укључујући и пружање других платних услуга, клиринга и поравнања у свим валутама и кореспондентског банкарства које не трају дуже од радног дана – према лицима у финансијском сектору која пружају те услуге;

– одбитне ставке од основног акцијског, додатног основног и допунског капитала прописане одлуком којом се уређује адекватност капитала банке.

Банка је дужна да при утврђивању изложености према једном лицу или групи повезаних лица по основу секјуритизованих позиција, улагања у отворене инвестиционе фондове, односно других изложености по основу односне имовине – узме у обзир економску суштину трансакције и њој својствене ризике, како би утврдила да ли постоји додатна изложеност по основу тих трансакција.

57. Велика изложеност банке према једном лицу или групи повезаних лица јесте изложеност која износи најмање 10% капитала банке који представља збир њеног основног и допунског капитала у износу до једне трећине њеног основног капитала, израчунатих у складу са одлуком којом се уређује адекватност капитала банке.

Повезана лица из става 1. ове тачке имају значење утврђено у Закону о банкама. Ради израчунавања велике изложености, физичко или правно лице укључује се у сваку групу повезаних лица којој припада.

Лимити изложености

58. Изложеност банке према једном лицу или групи повезаних лица умањена у складу с тач. 59б до 59ж ове одлуке не сме прећи 25% капитала банке обрачунатог у складу с тачком 57. став 1. ове одлуке.

Збир свих великих изложености банке не сме прећи 400% капитала банке обрачунатог у складу с тачком 57. став 1. ове одлуке.

59. Изузетно од тачке 58. ове одлуке, банка може прекорачити лимите изложености из те тачке за позиције из књиге трговања, ако су испуњени следећи услови:

– изложеност према једном лицу или групи повезаних лица по основу позиција из банкарске књиге не прелази те лимите, тако да прекорачење у потпуности произлази из књиге трговања;

– банка испуњава додатне капиталне захтеве за износ прекорачења тих лимита израчунат у складу с тач. 59а и 59б ове одлуке;

– од дана прекорачења тих лимита прошло је десет или мање дана а изложеност у књизи трговања према том лицу или тој групи повезаних лица не прелази 500% капитала банке обрачунатог у складу с тачком 57. став 1. ове одлуке;

– укупан износ свих прекорачења тих лимита која трају дуже од десет дана не прелази 600% капитала банке обрачунатог у складу с тачком 57. став 1. ове одлуке.

Банка је дужна да о сваком износу прекорачења лимита из тачке 58. ове одлуке и става 1. ове тачке, као и о лицу, односно групи повезаних лица на које се то прекорачење односи, без одлагања обавести Народну банку Србије.

Народна банка Србије може банци одобрити рок за усклађивање с лимитима из тачке 58. ове одлуке, ако оцени да је то оправдано и ако јој је достављено обавештење из става 2. ове тачке.

Додатни капитални захтеви за велике изложености из књиге трговања

59а. Износ прекорачења лимита изложености из тачке 59. став 1, алинеја друга, ове одлуке израчунава се тако што се од свих изложености према једном лицу или групи повезаних лица из књиге трговања изабери изложености на које се примењују највећи капитални захтеви за ценовни ризик и/или ризик друге уговорне стране за позиције из књиге трговања и за ризик измирења/испоруке, који су израчунати у складу са одлуком којом се уређује адекватност капитала банке, а чији је збир једнак прекорачењу из тачке 59. став 1, алинеја прва, ове одлуке.

Ако прекорачење лимита из става 1. ове тачке не траје дуже од десет дана, за изложености изабране на начин из тог става додатни капитални захтев износи 200% капиталних захтева из тог става.

Ако прекорачење лимита из става 1. ове тачке траје дуже од десет дана, изабране изложености из тог става распоређују се у складу са следећом табелом (Табела 1), према растућем редоследу капиталних захтева за ценовни ризик и/или за ризик друге уговорне стране за позиције из књиге трговања и за ризик измирења/испоруке, израчунатих у складу са одлуком којом се уређује адекватност капитала. Додатни капитални захтев једнак је збиру капиталних захтева за ценовни ризик и/или за ризик друге уговорне стране за позиције из књиге трговања и за ризик измирења/испоруке, израчунатих у складу с том одлуком за изабране изложености, помножених одговарајућим фактором приказаним у следећој табели (Табела 1).

Табела 1.

Прекорачење ограничења (као проценат капитала банке обрачунаог у складу с тачком 57. став 1. ове одлуке)	Фактори
До 40%	200%
Од 40% до 60%	300%
Од 60% до 80%	400%
Од 80% до 100%	500%
Од 100% до 250%	600%
Више од 250%	900%

Банка не може, ради избегавања израчунавања додатних капиталних захтева из ст. 2. и 3. ове тачке, да поступа на следеће начине:

- да привремено пренесе на друго лице изложености због којих прелази лимите из тачке 58. ове одлуке или би прешла те лимите када би те изложености трајале дуже од десет дана;
- да у току десетодневног периода уговара и извршава друге трансакције услед којих престају да постоје изложености из алинеје прве овог става а настају друге изложености.

Банка је дужна да без одлагања обавести Народну банку Србије о свакој трансакцији која за последицу има престанак обавезе израчунавања додатних капиталних захтева из ст. 2. и 3. ове тачке.

Признате технике ублажавања кредитног ризика

59б. Под гаранцијом у смислу тач. 59г до 59ж ове одлуке подразумевају се и кредитни деривати који се признају за ублажавање кредитног ризика у складу са одлуком којом се уређује адекватност капитала банке, осим CLN деривата.

Ако банка обрачунава лимит изложености применом тачке 59г став 2. ове одлуке, на признавање материјалне кредитне заштите примењују се одговарајући услови прописани за IRB приступ у складу са одлуком из става 1. ове тачке, при чему банка не може као подобно средство обезбеђења користити потраживања настала по основу пословних трансакција из редовног пословања или трансакција са уговореним роком доспећа који није дужи од једне године, остала материјална средства обезбеђења ни изложености по основу трансакција давања у лизинг непокретности трећем лицу, осим у случају да је то дозвољено у складу с тачком 59е ове одлуке.

Банка је дужна да анализира изложености према даваоцима средства обезбеђења, пружаоцима нематеријалне кредитне заштите и односној имовини у смислу тачке 56. став 3. ове одлуке, ради утврђивања ризика концентрације, као и да по потреби предузме одговарајуће мере и обавести Народну банку Србије о значајним резултатима анализе и тим мерама.

Изузеци од обрачуна лимита изложености

59в. Банка у обрачун лимита изложености из тачке 58. ове одлуке не укључује следеће изложености:

– изложености према државама, централним банкама, територијалним аутономијама, јединицама локалне самоуправе, међународним развојним банкама, међународним организацијама и јавним административним телима којима се, у складу са одлуком којом се уређује адекватност капитала банке, додељује пондер ризика 0%, као и изложености обезбеђене њиховим гаранцијама;

– изложености обезбеђене готовином и готовинским еквивалентима депонованим код банке или код њеног матичног или подређеног друштва, готовину примљену по основу CLN деривата које је издала банка, кредите и депозите који су предмет споразума о билансном нетирању у складу са одлуком којом се уређује адекватност капитала банке;

– изложености по основу неискоришћеног износа оквирних кредита (под условом да је уговорено да клијент или група клијената неискоришћени износ могу повући само ако то неће узроковати прекорачење лимита из тачке 58. ове одлуке) и друге ванбилансне ставке по којима не може доћи до плаћања, које су распоређене у категорију ниског ризика у складу са одлуком којом се уређује адекватност капитала банке;

– изложености према другој уговорној страни која је матично или подређено друштво банке, подређено друштво матичног друштва банке или друштво које је са банком повезано заједничким управљањем, којима се у складу са одлуком из алинеје прве ове тачке, додељује пондер ризика 0%, при чему се изложености које не испуњавају ове услове, независно од тога да ли су укључене у обрачун лимита из тачке 58. ове одлуке, третирају као изложености према трећем лицу;

– изложености обезбеђене сертификатима о депозиту које је издала банка давалац кредита или банка која је матично или подређено друштво или подређено друштво матичног друштва банке даваоца кредита и који су код њих положени;

- изложености по основу трговања са централним тржишним учесником и изложености по основу унапред уплаћених доприноса у фонд за неизмирење обавеза;
- изложености према другој уговорној страни која је матично или подређено друштво те банке, подређено друштво матичног друштва те банке или друштво које је са том банком повезано заједничким управљањем, која је предмет заједничке консолидације која се спроводи методом пуне консолидације и на коју се примењује исти начин процене, мерења и контроле ризика;
- изложености према територијалним аутономијама или јединицама локалне самоуправе Републике Србије и држава чланица Европске уније којима се, у складу са одлуком из алинеје прве ове тачке, додељује пондер ризика 20%, као и изложености обезбеђене њиховим гаранцијама;
- изложености по основу потраживања и друге изложености према страним банкама које послују на непрофитној основи и одобравају кредите или гарантују за њих по основу закона или оснивачких аката (статута), како би се унапредили одређени сектори економије који су под одређеним обликом државног надзора и ограничењима за коришћење кредита, под условом да релевантне изложености произлазе из тих кредита које банке пласирају корисницима или из гаранција за те кредите;
- изложености по основу потраживања и друге изложености према банкама, под условом да те изложености нису део капитала тих банака, не трају дуже од следећег радног дана и нису исказане у некој од важнијих валута којима се тргује;
- 50% изложености по основу документарног акредитива и неискоришћеног износа оквирних кредита које су распоређене у категорију умереног ризика у складу са одлуком из алинеје прве ове тачке;
- изложености према признатим берзама.

***Израчунавање ефекта коришћења
техника ублажавања кредитног ризика***

59г. Ради обрачуна лимита изложености из тачке 58. ове одлуке, банка може, уместо износа изложености израчунатог у складу с тач. 56. и 57. ове одлуке, користити ефективну вредност изложености (E^*) израчунату применом сложеног метода, у складу са одлуком којом се уређује адекватност капитала банке.

Изузетно од става 1. ове тачке, ако се сагласност за IRB приступ коју је банка добила од Народне банке Србије у складу са одлуком којом се уређује адекватност капитала банке односи и на коришћење AIRB приступа – банка може за потребе израчунавања

лимита изложености користити сопствене процене ефеката средстава обезбеђења у облику финансијске имовине на износ изложености, и то само ако су испуњени следећи услови:

1) да банка, поред минималних захтева за LGD параметар прописаних том одлуком, на одговарајући начин процењује утицај средстава обезбеђења у облику финансијске имовине на износ изложености;

2) да је методологија за процену ефеката средстава обезбеђења у облику финансијске имовине на износ изложености усклађена с методологијом коју банка користи за сопствене процене LGD параметра за израчунавање износа активе пондерисане кредитним ризиком, у складу с том одлуком.

Банка која је добила сагласност из става 2. ове тачке а која не израчунава износ својих изложености применом метода из тог става, може примењивати сложени метод за финансијска средства обезбеђења или метод из тачке 59е став 1. одредба под 2) ове одлуке за признавање инструмената кредитне заштите при израчунавању вредности изложености.

Банка која износ изложености ради обрачуна лимита изложености умањује на начин прописан у ст. 1. и 2. ове тачке дужна је да:

- спроводи редовне стрес тестове концентрације кредитног ризика, укључујући и вредност средства обезбеђења, при чему спроведено стрес тестирање мора бити одговарајуће за процену ризика и мора обухватати ризике који могу настати услед потенцијалних промена тржишних услова који би могли негативно утицати на адекватност капитала банке, као и ризике у вези с могућношћу намирења из средства обезбеђења у неповољним економским условима;

- умањи вредност средства обезбеђења за одговарајући износ ако стрес тестови указују на то да је износ добијен реализацијом тог средства нижи од износа утврђеног применом сложеног метода из става 1. ове тачке или сопственим проценама из става 2. те тачке.

Банка из става 4. ове тачке дужна је да унутрашњим актима уреди:

- управљање ризицима који произлазе из рочне неусклађености између изложености и свих кредитних заштита које се односе на те изложености;

- поступање банке у случају да стрес тестирање покаже да би износ наплате у случају реализације средства обезбеђења био мањи од износа који би се признао код сложеног метода за финансијска средства обезбеђења или метода из става 2. ове тачке;
- ризик концентрације који произлази из примене техника ублажавања кредитног ризика.

Изложености обезбеђене хипотекама

59д. При израчунавању вредности изложености за потребе тачке 58. ове одлуке, банка може умањити вредност изложености или дела изложености који је потпуно обезбеђен хипотеком и којој се у складу са одлуком којом се уређује адекватност капитала банке додељује пондер ризика 35% за стамбене непокретности, односно 50% за пословне непокретности, али највише за 50% тржишне вредности тих непокретности, ако су испуњени следећи услови:

- изложеност или део изложености је потпуно обезбеђен хипотеком на непокретности;
- хипотека као средство обезбеђења признаје се за ублажавање кредитног ризика у складу са одлуком којом се уређује адекватност капитала банке, а вредност непокретности утврђује се на начин прописан том одлуком.

59ђ. Банка може изложеност према другој уговорној страни која произлази из *reverse* репо уговора на основу ког је стекла потраживања од трећих лица обезбеђена хипотеком третирати као одређени број појединачних изложености према сваком од тих трећих лица, ако су испуњени следећи услови:

- друга уговорна страна је банка;
- изложеност је потпуно обезбеђена хипотеком на непокретности тих трећих лица коју банка може реализовати;
- банка је обезбедила испуњеност услова из тачке 59д, али неја друга, ове одлуке;
- банка преузима потраживања друге уговорне стране према трећим лицима у случају настанка статуса неизмирења обавеза, несолвентности или ликвидације, односно стечаја друге уговорне стране;
- банка извештава Народну банку Србије о укупном износу изложености према другим банкама са којима се поступа у складу са овим ставом.

Ако су испуњени услови из става 1. ове тачке, банка ће сматрати да постоји изложеност према сваком од трећих лица из тог

става у износу потраживања које друга уговорна страна има према трећем лицу уместо у одговарајућем износу изложености према тој другој уговорној страни. Преостали износ изложености према другој уговорној страни, ако постоји, третираће се као изложеност према другој уговорној страни.

Метод замене

59е. Ако за изложеност према дужнику гарантује треће лице или ако је обезбеђена средством обезбеђења које је дало треће лице, банка може да:

1) третира део изложености обезбеђен гаранцијом трећег лица као изложеност према том лицу, а не према дужнику, под условом да се необезбеђеној изложености према пружаоцу нематеријалне кредитне заштите у складу са одлуком којом се уређује адекватност капитала банке додељује једнак или нижи пондер ризика него необезбеђеној изложености према дужнику;

2) третира део изложености обезбеђен признатим средством обезбеђења (у висини тржишне вредности тог средства) као изложеност према том трећем лицу, а не према дужнику, под условом да је изложеност обезбеђена средством обезбеђења и да се обезбеђеном делу изложености у складу са одлуком из одредбе под 1) овог става додељује једнак или нижи пондер ризика него необезбеђеној изложености према дужнику.

Банка не може да примењује приступ из става 1. одредба под 2) ове тачке ако постоји неусклађеност између рока доспећа изложености и рока доспећа кредитне заштите.

Банка може да примењује оба метода, сложени метод за финансијска средства обезбеђења и метод замене из става 1. одредба под 2) ове тачке само ако јој је за потребе израчунавања капиталних захтева у складу са одлуком из тог става одобрена примена оба метода, сложеног метода за финансијска средства обезбеђења и једноставног метода за финансијска средства обезбеђења.

59ж. Ако банка примењује метод из тачке 59е став 1. одредба под 1) ове одлуке:

– износ изложености који се сматра покривеним том гаранцијом израчунава се у складу са одредбама о поступању са валутном неусклађеношћу за нематеријалну кредитну заштиту из одлуке којом се уређује адекватност капитала банке, ако је гаранција изражена у валути различитој од валуте у којој је изражена изложеност;

– неусклађеност између рока доспећа изложености и рока доспећа кредитне заштите третира се у складу са одредбама о поступању с рочном неусклађеношћу из одлуке из алинеје прве ове тачке;

– делимична покривеност може бити призната у складу са третманом из одлуке из алинеје прве ове тачке.

Ризици улагања банке

60. Ризици улагања банке обухватају ризике њених улагања у друга правна лица и у основна средства и инвестиционе некретнине.

Улагања банке у једно лице које није лице у финансијском сектору не сме прећи 10% њеног капитала, при чему се под овим улагањем подразумева улагање којим банка стиче удео или акције лица које није лице у финансијском сектору.

Укупна улагања банке у лица која нису лица у финансијском сектору и у основна средства и инвестиционе некретнине банке не смеју прећи 60% капитала банке, с тим што се ово ограничење не односи на стицање акција ради њихове даље продаје у року од шест месеци од дана овог стицања.

Ризици земље

61. Ризик земље је ризик који се односи на земљу порекла лица према коме је банка изложена, односно ризик могућности настанка негативних ефеката на финансијски резултат и капитал банке због немогућности банке да наплати потраживања од овог лица из разлога који су последица политичких, економских или социјалних прилика у земљи порекла тог лица.

Ако банка одобрава пласмане лицима са седиштем или пребивалиштем ван територије Републике Србије, дужна је да у систем управљања ризицима укључи и ризик земље.

62. Ризик земље обухвата следеће ризике:

– политичко-економски ризик, под којим се подразумева могућност остваривања губитка због спречености банке да наплати потраживања услед ограничења утврђених актима државних и других органа државе порекла дужника, као и општих и системских прилика у тој држави;

– ризик трансфера, под којим се подразумева могућност остварења губитка због спречености банке да наплати потраживања

исказана у валути која није званична валута државе порекла дужника, и то услед ограничења плаћања обавеза према повериоцима из других држава у одређеној валути која су утврђена актима државних и других дужника државе порекла.

63. Банка је дужна да утврђује и периодично мења лимите изложености ризику земље појединачно по држави порекла дужника и на регионалној основи, као и да утврди одговарајући ниво исправки вредности и резервисања по државама.

Оперативни ризик

64. Оперативни ризик је ризик од могућег настанка негативних ефеката на финансијски резултат и капитал банке услед пропуста (ненамерних и намерних) у раду запослених, неодговарајућих унутрашњих процедура и процеса, неадекватног управљања информационом и другим системима у банци, као и услед наступања непредвидивих екстерних догађаја.

Оперативни ризик укључује и правни ризик.

65. Банка је дужна да идентификује и процени догађаје и изворе због којих могу настати губици у вези са оперативним ризиком, узимајући у обзир све значајне унутрашње и спољне факторе.

Банка је дужна да утврди ниво материјално значајних губитака по основу оперативног ризика и да их детаљно анализира, као и да процењује догађаје који могу довести до таквих губитака.

66. Банка мери, односно процењује изложеност оперативном ризику узимајући у обзир могућност, односно учесталост настанка тог ризика, као и његов потенцијални утицај на банку, с посебним освртом на догађаје за које је мало вероватно да ће настати али могу изазвати велике материјалне губитке.

При мерењу, односно процени оперативног ризика банка нарочито процењује да ли је овом ризику изложена или може бити изложена по основу увођења нових производа, активности, процеса и система, а процењује и активности чије је обављање поверила трећим лицима.

67. Запослени задужени за управљање оперативним ризиком дужни су да прате изложености овом ризику по врстама, узроцима и значају догађаја, укључујући и ризике у вези с новим производима, активностима, процесима и системима, као и са активностима које је

банка поверила трећим лицима. Ови запослени дужни су и да о изложености овом ризику, као и о мерама предузетим за ублажавање тог ризика – редовно извештавају руководство банке.

68. Ради обезбеђивања континуитета пословања, управни одбор банке дужан је да усвоји план континуитета пословања (*Business Continuity Plan*) (у даљем тексту: BCP план), као и план опоравка активности у случају катастрофа (*Disaster Recovery Plan*) (у даљем тексту: DRP план), који омогућавају несметано и континуирано функционисање свих значајних система и процеса банке, као и ограничавање губитака у ванредним ситуацијама.

Извршни одбор банке одговоран је за:

- спровођење BCP плана и DRP плана, као и за обуку и упознавање запослених с њиховом улогом и одговорностима у случају наступања ванредних ситуација;
- измене BCP плана и DRP плана у складу с пословним променама, укључујући и промене у производима, активностима, процесима и системима, с променама у окружењу, као и с пословном политиком и стратегијом банке;
- редовно тестирање BCP плана и DRP плана, уз адекватну документованост резултата тестирања и њихово укључивање у извештавање управног одбора банке.

69. Ради обезбеђивања континуитета пословања, банка је дужна да:

- 1) утврди кључне пословне активности (укључујући и активности поверене трећим лицима), ресурсе и системе потребне за обављање пословних процеса, као и њихову међузависност и повезаност;
- 2) утврди критично време за поједине пословне процесе, односно период после ког је неопходно поново успоставити ове процесе;
- 3) процени ризике који могу довести до прекида континуитета пословања банке и утицати на финансијско стање и/или репутацију банке;
- 4) процени вероватноћу настанка и значаја утицаја ризика из одредбе под 3) овог става на континуитет пословања банке;
- 5) усвоји стратегију опоравка у којој ће утврдити следеће основне циљеве које треба да оствари у случају прекида пословања:
  - приоритете опоравка,
  - прихватљив ниво активности,
  - прихватљив ниво ризика и технике за ублажавање идентификованих ризика,

– време опоравка, односно период до поновног успостављања редовних пословних процеса, који би требало да буду краћи у односу на критично време.

70. BCP план садржи нарочито:

- опис процедура у случају прекида пословања;
- списак свих ресурса неопходних за поновно успостављање континуитета пословања;
- именовање тимова који ће бити одговорни за поновно успостављање пословања у случају настанка непредвиђених догађаја;
- јасно утврђене дужности и одговорности тимова из алинеје треће ове тачке и појединих чланова тих тимова, као и план интерних и екстерних линија комуникације;
- резервну локацију за случај прекида пословања и немогућности поновног успостављања пословних процеса на примарној локацији.

71. DRP план обезбеђује могућност поновног успостављања опоравка система информационе технологије какав је био пре прекида пословања, укључујући и процедуре израде и чувања резервних копија свих података потребних за поновно успостављање процеса који подржавају тај систем.

DRP план садржи нарочито:

- процедуре за опоравак система информационе технологије у случају наступања катастрофалних догађаја;
- приоритете опоравка ресурса информационе технологије;
- именовање тимова који ће бити одговорни за опоравак система информационе технологије;
- јасно утврђене дужности и одговорности тимова из алинеје треће ове тачке и појединих чланова тих тимова;
- резервну локацију за опоравак система информационе технологије.

72. Банка је дужна да, у случају настанка околности које захтевају примену BCP плана и DRP плана, обавести Народну банку Србије, и то у року од једног дана, о свим релевантним чињеницама и околностима које се на то односе.

***Ризици који настају по основу увођења
нових производа/услуга***

73. Банка је дужна да системом за управљање ризицима благовремено обухвати и све ризике који настају по основу увођења нових производа, услуга и активности у вези с процесима и системима банке (у даљем тексту: нови производ).

Под новим производом подразумевају се и значајно измењени производи, услуге и активности у вези с процесима и системима банке.

Банка је дужна да одговарајућим унутрашњим актима уреди процес увођења нових производа и значајних измена постојећих производа, који обухвата и развој нових тржишта, као и значајне измене повезаних процеса (нпр. поверавање нових активности истом или новом пружаоцу услуга) и система (нпр. промене у делу информационих технологија), укључујући и оне измене које су последица изузетних трансакција (нпр. измене процеса у случају статусних промена банке). Банка је дужна да овај процес уреди на начин којим се обезбеђује да увођење нових производа буде у складу са стратегијом за управљање ризицима, утврђеном склоношћу ка ризицима и одговарајућим лимитима.

Акtima из става 3. ове тачке нарочито се уређује следеће:

- шта се сматра новим производима;
- процес доношења одлуке о увођењу тих производа, односно сва питања која банка узима у обзир пре одлучивања о уласку на нова тржишта и увођењу нових производа;
- начин на који се проверава усклађеност увођења новог производа с релевантним прописима;
- обавеза разматрања рачуноводственог третмана новог производа;
- обавеза разматрања начина одређивања цене новог производа (механизам формирања цена);
- начин утврђивања утицаја увођења новог производа на ризични профил, адекватност капитала и профитабилност банке.

Банка је дужна да, пре увођења новог производа, у складу са актима из става 3. ове тачке предузме следеће:

- изврши анализу свих ризика који произлазе из тог увођења;
- изврши анализу утицаја тог увођења на ризични профил, адекватност капитала и профитабилност банке у различитим сценаријима пословања;
- изврши анализу утицаја тог увођења на могућност адекватног управљања ризицима који настају по том основу, као и на систем унутрашњих контрола банке;

– утврди рачуноводствени третман новог производа који подразумева елементе, метод обрачуна и начин рачуноводственог евидентирања свих потраживања, обавеза, расхода и прихода који настају у вези с новим производом, а који омогућава његово праћење током периода трајања производа;

- утврди механизам формирања цене новог производа;
- прибави образложено мишљење организационе јединице у чијем је делокругу управљање ризицима банке о утицају тог увођења на ризични профил банке;
- прибави образложено мишљење организационе јединице у чијем је делокругу контрола усклађености пословања банке о усклађености тог увођења с прописима и актима из става 3. ове тачке.

При доношењу одлуке о увођењу новог производа, банка узима у обзир и резултате анализа, односно мишљења из става 5. ове тачке.

Банка је дужна да Народну банку Србије обавести о увођењу новог производа најкасније 30 дана пре планираног увођења и да јој уз то обавештење достави следећу документацију:

- анализе, односно мишљења из става 5. ове тачке, с пратећом документацијом;
- приказ механизма формирања цене новог производа, као и модел уговора о новом производу који ће банка закључивати с клијентом и репрезентативни пример овог производа, а који садрже све елементе на основу којих се могу утврдити услови под којима ће се одређена финансијска услуга користити (нарочито приказ врсте и висине свих накнада и других трошкова који падају на терет клијента);
- одлуку о увођењу новог производа из става 6. ове тачке.

Рок из става 7. ове тачке рачуна се од дана достављања уредне документације из тог става.

Банка успоставља и води јединствену евиденцију увођења нових производа, ако је то применљиво, по различитим линијама пословања и портфолијима.

Банка је дужна да извод из евиденције из става 9. ове тачке доставља Народној банци Србије полугодишње, и то са стањем на дан 30. јуна текуће године – најкасније 31. јула текуће године, односно са стањем на дан 31. децембра текуће године – најкасније 31. јануара наредне године.

Извод из става 10. ове тачке нарочито садржи: назив новог производа, датум доношења одлуке о његовом увођењу, податак о томе

на коју врсту клијената се производ односи, валуту производа, висину каматне стопе, односно приказ врсте и висине свих накнада и других трошкова, као и рок доспећа ако је применљиво.

***Ризици који настају по основу активности
које је банка поверила трећим лицима***

74. Банка је дужна да системом за управљање ризицима благовремено обухвати и све ризике који настају по основу активности у вези с њеним пословањем које је поверила трећем лицу а оно их обавља као своју претежну делатност, односно има одговарајуће искуство у обављању тих или сличних активности.

Активностима из става 1. ове тачке сматрају се активности које банци омогућавају обављање послова из члана 4. Закона о банкама, а не сматрају се набавка робе и стандардизованих услуга као што су услуге у вези с коришћењем телекомуникација, услуге оглашавања, услуге чишћења, услуге испитивања тржишта и сл.

Активностима из става 1. ове тачке сматра се и пружање платних услуга у складу са законом којим се уређују платне услуге, као и послови у вези са управљањем токовима готовине у складу са одлуком којом се уређује начин управљања токовима готовине преко агента банке..

Поверавање активности врши се на основу уговора закљученог између банке и лица коме се те активности поверавају (у даљем тексту: пружалац услуга).

75. Банка која намерава да одређене активности повери трећем лицу дужна је да одговарајућим унутрашњим актима уреди:

- процес одлучивања о поверавању тих активности и критеријуме за доношење те одлуке, на начин којим се обезбеђује да се поверавањем активности не угрози редовно пословање банке, ефикасно управљање ризицима банке и њен систем унутрашњих контрола;

- начин укључивања тих активности у процес управљања ризицима и у систем интерног извештавања о ризицима;

- начин на који банка обезбеђује континуитет пословања у вези са активностима које је поверила и мере које предузима у случају раскида уговорног односа с лицима чије услуге користи, као и у случају привременог застоја или престанка пружања тих услуга;

- начин вршења надзора над обављањем активности које је поверила, укључујући и надзор над усклађеношћу тих активности с прописима, добрим пословним обичајима и пословном етиком банке.

Банка која намерава да трећем лицу повери активности чије је извршење значајно за обезбеђивање континуитета њених критичних функција, дужна је да обезбеди континуитет тих функција за случај примене инструмената и/или мера реструктурирања, на један од следећих начина:

1) обавезивањем тог лица да обавља поверене активности у свим ситуацијама у којима је потребно обезбедити континуитет критичних функција банке у реструктурирању, односно банке за посебне намене;

2) уговором са алтернативним добављачем који би могао да обезбеди континуитет обављања критичних функција банке у реструктурирању, односно банке за посебне намене;

3) детаљним планом обезбеђивања континуитета обављања критичних функција употребом интерно расположивих ресурса банке у реструктурирању, односно банке за посебне намене.

75а. Пре доношења одлуке о сваком појединачном поверавању активности, односно о промени пружаоца услуга – банка је дужна да:

1) изврши детаљну анализу потенцијалног пружаоца услуга, која се односи на његову способност пружања услуга, финансијско стање и пословну репутацију;

2) утврди да ли прописи државе или држава у којима потенцијални пружалац услуга послује омогућују Народној банци Србије несметано вршење непосредне контроле тог пословања у делу који се односи на обављање поверених активности или је у вези с њима;

3) процени могуће потешкоће и време потребно за наставак обављања поверених активности у случају изненадног престанка њиховог обављања, односно у случају раскида уговора с пружаоцем услуга, као и време потребно за избор другог пружаоца услуга и отпочињање обављања поверених активности;

4) прибави образложено мишљење организационе јединице у чијем је делокругу управљање ризицима о утицају тог поверавања на ризични профил банке;

5) прибави образложено мишљење организационе јединице у чијем је делокругу контрола усклађености пословања банке о усклађености тог поверавања с прописима и актима из тачке 73. став 3. ове одлуке.

Пре доношења одлуке о изменама постојећег или закључењу новог уговора са истим пружаоцем услуга ради наставка сарадње, банка је дужна да изврши анализу, односно процену из става 1. ове тачке, као и анализу успешности претходне сарадње, које не смеју бити старије од годину дана.

При доношењу одлуке из става 1. ове тачке, банка нарочито цени утицај поверавања из тог става на:

- континуитет пословања и репутацију банке;
- трошкове, финансијски резултат, ликвидност и солвентност банке;
- ризични профил банке;
- квалитет услуга које банка пружа клијентима.

76. Банка може одређену активност да повери, односно пружаоца услуга да промени само ако, најкасније 30 дана пре закључења уговора о поверавању активности, о томе обавести Народну банку Србије и уз то обавештење достави следећу документацију:

- 1) одлуку надлежног органа управљања банком о поверавању активности, односно о промени пружаоца услуга;
- 2) основне податке о пружаоцу услуга (пословно име и седиште, односно име и пребивалиште, а, ако се поверава пружање платних услуга – и податке о адресама на којима ће се те услуге пружати);
- 3) опис активности које банка поверава, критеријуме које је пружалац услуга дужан да испуни да би му банка поверила активности, као и рок на који ће активности бити поверене;
- 4) нацрт уговора из тачке 74. став 4. ове одлуке;
- 5) резултате анализе из тачке 75а. став 1. одредба под 1) ове одлуке;
- 6) резултате процене из тачке 75а. став 1. одредба под 3) ове одлуке;
- 6а) мишљења из тачке 75а. став 1. одредбе под 4) и 5) ове одлуке;
- 7) резултате процене из тачке 75а. ст. 2. и 3. ове одлуке.

Ако пружалац услуга има седиште изван Републике Србије или је уговорено да поверене активности обавља изван Републике Србије – банка је дужна да, осим документације утврђене у ставу 1. ове тачке, Народној банци Србије достави доказе о томе да прописи државе, односно држава у којима пружалац услуга послује омогућавају Народној банци Србије несметано вршење непосредне контроле тог пословања у делу који се односи на обављање поверених активности или је у вези с њима.

Рок из става 1. ове тачке рачуна се од дана достављања уредне документације из тог става.

Ако се мења уговор из става 1. ове тачке, а да се притом не мења поверена активност, ни пружалац услуга, нити би ова промена уговора битно утицала на резултате анализе, процене и мишљења из тог става – банка је дужна да најкасније 15 дана пре закључења анекса тог уговора о томе обавести Народну банку Србије и достави јој нацрт тог анекса.

76а. Банка је дужна да Народној банци Србије достави уговор из тачке 74. став 4. ове одлуке, укључујући и анексе овог уговора – у року од 15 дана од дана закључења тог уговора, односно анекса.

У случају раскида уговора из става 1. ове тачке, банка о томе без одлагања обавештава Народну банку Србије.

77. Банка је дужна да обезбеди да пружалац услуга омогући банци, спољном ревизору и Народној банци Србије благовремени и неограничени приступ документацији и подацима у вези с повереним активностима.

Банка је дужна да обезбеди да сваки уговор закључен с пружаоцем услуга садржи одредбу којом се пружалац услуга обавезује да испуни обавезу из става 1. ове тачке, као и одредбу која омогућава банци да једнострано раскине овај уговор ако то наложи Народна банка Србије и у складу с тим налогом.

У случају поверавања пружања платних услуга, банка је дужна да у својим пословним просторијама и на својој интернет презентацији објави податке о пружаоцу услуга и адреси пружања тих услуга, као и да обезбеди да тај пружалац корисницима платних услуга пружа информације о томе да наступа у њено име и за њен рачун.

77а. Пружалац услуга може другом лицу поверити активности које је банка њему поверила само уз претходну сагласност банке, коју она даје у сваком појединачном случају уз сходну примену одредаба тач. 75, 75а. и 77. ове одлуке.

Банка може сагласност из става 1. ове тачке дати само ако је најкасније 30 дана пре тога обавестила Народну банку Србије о намераваном поверавању активности из тог става и уз то обавештење доставила следећу документацију:

1) нацрт одлуке надлежног органа управљања банком о давању сагласности из става 1. ове тачке;

2) основне податке о другом лицу из става 1. ове тачке (пословно име и седиште, односно име и пребивалиште);

3) опис активности које пружалац услуга поверава, критеријуме које је друго лице из става 1. ове тачке дужно да испуни да би му пружалац услуга поверио активности, као и рок на који ће активности бити поверене;

4) нацрт уговора између пружаоца услуга и другог лица из става 1. ове тачке о поверавању активности из тог става;

5) резултате анализе из тачке 75а. став 1. одредба под 1) ове одлуке;

6) резултате процене из тачке 75а. став 1. одредба под 3) ове одлуке;

7) резултате процене из тачке 75а. ст. 2. и 3. ове одлуке.

Ако друго лице из става 1. ове тачке има седиште изван Републике Србије или је уговорено да поверене активности обавља изван Републике Србије – банка је дужна да, осим документације утврђене у ставу 2. ове тачке, Народној банци Србије достави доказе о томе да прописи државе, односно држава у којима то лице послује омогућавају Народној банци Србије несметано вршење непосредне контроле тог пословања у делу који се односи на обављање поверених активности или је у вези с њима.

Рок из става 2. ове тачке рачуна се од дана достављања уредне документације из тог става.

Банка је дужна да Народној банци Србије достави закључени уговор између пружаоца услуга и другог лица из става 1. ове тачке – у року од 15 дана од дана закључења тог уговора.

У случају раскида уговора из става 5. ове тачке, банка о томе без одлагања обавештава Народну банку Србије.

77б. Банка успоставља и води јединствену евиденцију активности које је поверила пружаоцу услуга, укључујући и активности које је пружалац услуга поверио другом лицу у складу са одредбама тачке 77а. ове одлуке.

Банка је дужна да извод из евиденције који садржи преглед свих активности из става 1. ове тачке доставља Народној банци Србије полугодишње, и то са стањем на дан 30. јуна текуће године – најкасније 31. јула текуће године, односно са стањем на дан 31. децембра текуће године – најкасније 31. јануара наредне године.

Минимални садржај извода из става 2. ове тачке утврђен је у Прилогу 3, који је одштампан уз ову одлуку и њен је саставни део.

78. Банка одговара за активности у вези с њеним пословањем које је поверила трећем лицу.

Ако у поступку контроле утврди да банка, пружалац услуга или друго лице из тачке 77а. ове одлуке, не поступа у складу са овом одлуком и другим прописима – Народна банка Србије може наложити банци да у одређеном року раскине уговор о поверавању активности закључен с пружаоцем услуга.

Ризик од прања новца и финансирања тероризма

78а. Ризик од прања новца и финансирања тероризма је ризик могућег настанка негативних ефеката на финансијски резултат, капитал или репутацију банке услед коришћења банке (непосредног или посредног коришћења пословног односа, трансакције, услуге или производа банке) у сврху прања новца и/или финансирање тероризма.

Ризик од прања новца и финансирања тероризма настаје нарочито као последица пропуштања усклађивања пословања банке са законом, прописима и унутрашњим актима банке којима се уређује спречавање прања новца и финансирања тероризма, односно као последица међусобне неусклађености њених унутрашњих аката којима се уређује поступање банке и њених запослених у вези са спречавањем прања новца и финансирања тероризма.

Начин идентификовања, мерења и процене ризика од прања новца и финансирања тероризма и управљања тим ризиком

78б. Банка је дужна да успостављеним системом за управљање ризицима нарочито обухвати:

- услове и процес именовања лица задужених искључиво за извршавање обавеза из закона и других прописа којима се уређује спречавање прања новца и финансирања тероризма, а који су одговорни и за подношење извештаја извршном одбору банке, као и иницирање и предлагање одговарајућих мера за унапређење система за спречавање и откривање прања новца и/или финансирања тероризма;

- обавезу свих организационих јединица у банци да лицима из алинеје прве овог става обезбеде помоћ и подршку при вршењу послова из те алинеје;

- процес израде анализе ризика од прања новца и финансирања тероризма, која обухвата и начин на који се та анализа узима у обзир при одлучивању о преузимању других ризика (нпр. кредитног), односно о увођењу нових производа банке;

- поступке и механизме за откривање сумњивих трансакција и/или клијената и поступке за достављање информација, података и документације надлежном органу;
- вођење евиденција о клијентима, пословним односима и трансакцијама, заштиту и чување података из тих евиденција;
- заштиту од неовлашћеног одавања података о лицима из алинеје прве овог става и других поступака који могу утицати на неометано вршење њихових дужности.

Лица из става 1. ове тачке помажу органима управљања банке у разумевању ризика од прања новца и финансирања тероризма и управљању овим ризиком и старају се о унапређењу и континуираној примени стратегије, политика и процедура за управљање ризицима у делу који се односи на овај ризик.

Банка је дужна да лицима из става 1. ове тачке обезбеди одговарајуће кадровске, материјалне, информационо-техничке и друге услове за рад, као и континуирано стручно оспособљавање и усавршавање.

78в. Банка је дужна да, за потребе идентификовања, мерења и процене ризика од прања новца и финансирања тероризма, изради анализу ризика за сваку групу или врсту клијента, пословног односа, услуге коју пружа, односно трансакције.

Банка је дужна да обезбеди да процес идентификовања, мерења и процене ризика од прања новца и финансирања тероризма обухвати најмање следеће активности:

- 1) утврђивање прихватљивости клијента према степену ризика од прања новца и финансирања тероризма при успостављању пословног односа и у току његовог трајања;
- 2) утврђивање категорије ризика клијената, услуга, производа и трансакција према факторима ризика у односу на ризик од прања новца и финансирања тероризма;
- 3) познавање клијента и редовно праћење његовог пословања, укључујући проверу усклађености активности клијента с природом пословног односа и уобичајеним обимом и врстом његовог пословања, као и евентуалну промену његове категорије ризика;
- 4) одређивање производа или услуга које банке неће пружати клијентима одређене категорије ризика.

Банка је дужна да при процени изложености ризику од прања новца и финансирања тероризма нарочито узме у обзир сложеност организационе структуре банке, број запослених непосредно задужених за обављање послова у вези са спречавањем прања новца и

финансирања тероризма у односу на укупан број запослених, број запослених који су у непосредном контакту с клијентима, начин организације послова и одговорности, као и динамику запошљавања нових кадрова и квалитет обуке.

IV. ПРЕЛАЗНЕ И ЗАВРШНЕ ОДРЕДБЕ

80. Банка ће, од дана ступања на снагу ове одлуке, тестирати примену одредаба те одлуке како би била спремна да своје пословање у потпуности усклади с тим одредбама најкасније 31. децембра 2011. године.

О резултатима тестирања извршеног у смислу става 2. ове тачке банка ће обавестити Народну банку Србије достављањем извештаја на обрасцима ВИ-ЛИ и ВИ-ГПЛ прописаним одлуком којом се уређује извештавање банака, према стању на дан 30. септембра 2011. године, и то најкасније 20. октобра 2011. године.

81. Даном почетка примене ове одлуке престају да важе Одлука о управљању ризицима банке („Службени гласник РС”, бр. 129/2007, 63/2008 и 112/2008) и Одлука о управљању ризиком ликвидности банке („Службени гласник РС”, бр. 18/2011).

82. Ова одлука ступа на снагу осмог дана од дана објављивања у „Службеном гласнику РС“, а примењује се од 31. децембра 2011. године.

ИО НБС бр. 42
16. јуна 2011. године
Београд

Председавајући
Извршног одбора Народне банке Србије
Г у в е р н е р
Народне банке Србије

др Дејан Шошкић, с.р.